

00:11

Titelskytt:

Svenska ormar

00:15

Ormar...

de slingrar sig fram på marken... i träd... eller i vatten.

00:24

I den här filmen kommer vi att lära oss om ormars utseende och egenskaper.

00:30

Vi kommer speciellt att lära oss om de tre olika slags ormarna som lever här i *Sverige*:

Snoken... hasselsnoken... och huggormen.

00:48

Vi vill samtidigt varna känsliga tittare för att det kan komma lite otäcka bilder på ormar som dödar och äter andra djur.

00:56

Men först ska vi lära oss lite mer allmänt om ormar!

01:03

Kapitelskytt:

Ormar – en introduktion

01:09

En orm är ett slags *kräldjur*. Den är släkt med ödlan, men ormen har under evolutionen utvecklats så att den inte har några ben kvar att gå med!

01:20

Vissa arter av ormar har faktiskt små spår av ben kvar; de ser ut som två små sporrar, eller klor.

01:31

Istället för att promenera fram med hjälp av ben, *slingrar* sig ormen fram på olika sätt.

01:40

Så här ser ormens skelett ut.

En orm kan lätt böja och vrida sig åt olika håll, tack vare sina många *ryggradskotor*.

01:51

En orm kan ha mellan 200 och 400 kotor i ryggraden!

Och den har nästan lika många revben – som *också* är rörliga.

02:04

Ormar finns över nästan hela jordklotet, förutom där det är väldigt kallt.

Och många öar saknar vilda ormar; till exempel Irland ... och Island.

02:22

Ormar är *växelvarma*. Det betyder att ormens egen kroppstemperatur beror på hur varmt eller kallt det är runt omkring den.

02:34

På platser där det blir vinter och kallt, brukar ormen gå i dvala, en slags djup sömn där kroppsfunktionerna saktas ned, tills det blir varmare igen.

02:47

Men i områden där det *alltid* är kallt, kan ormar inte överleva, för där kan de aldrig riktigt värma upp sig.

02:58

Ormar har inga ögonlock! Så de kan inte blinka.

Istället har de en slags genomskinlig hinna över ögonen. Ormar har ganska dålig syn.

03:08

De hör dåligt också. De har inte ens några öron – inte ens en *liten öronöppning*. Ormen har bara ett litet *hörselben* som sitter vid käkbenet och kan uppfatta vissa vibrationer.

03:24

Okej, så ormar både ser och hör ganska dåligt – vad är de bra på då? Jo, de är bra på att känna *lukter*... med sin *tunga*!

03:35

Tungan är kluven, alltså *delad*, längst ute i spetsen. För att fånga in luktämnen sticker ormen ut tungan och viftar runt den i luften. Sen drar den in tungan och stryker den mot ett speciellt område inne i munnen, som känner av lukten!

03:56

För att jaga använder ormen just sitt luktsinne. Och den kan känna rörelser och vibrationer runt omkring sig, som gör att den hittar sitt byte.

04:08

Det finns också ormar som har värmekänsliga gropar på nosen, vilket gör att de kan känna värmestrålningen från bytet – och får en slags infraröd syn!

04:20

Ormar överlever alltså genom att äta andra djur. Ormen kan *gapa* jättestort, tack vare att överkäken och underkäken inte sitter ihop speciellt starkt.

04:33

Den kan gapa så stort, att den sväljer sina bytesdjur hela.

En orm tuggar alltså inte sin mat innan den sväljer.

04:44

Visste du att ormens magsyra är så stark att den bryter ned till och med skelettet!

04:53

Även om den inte tuggar sin mat, så kan ormen *bitas* ändå – för att få ett stadigt tag om sitt byte, eller spruta in sitt gift.

05:09

När ormen växer, blir skinnet för trångt. Då måste ormen *ömsa* skinn. Ett nytt hudlager växer fram och det gamla hudlagret kränger ormen av sig som ett gammalt fodral. Till och med den gamla *ögonhinnan* ömsas tillsammans med skinnet.

05:30

Runt om i världen finns många spännande ormar. Det finns ormar som *kramar* sina byten till döds, som pytonormen och anakondan... Och farliga giftormar, som världens längsta giftorm *kungskobran* ... eller inlandstaipanen med gift nog att döda upp till *hundra* vuxna människor!

05:55

Nu ska vi titta på ormar som lever här i Sverige!

06:01

Kapitelskytt:

Snok

06:06

Snoken kan bli mer än en meter lång. Den kan ha lite olika färger, men du känner igen snoken på det gula eller vita mönstret bakom ögonen, vid käkbenet. Oftast har snoken två halvmåneformade fläckar där.

06:23

Snoken har ett ganska litet huvud. Ögonens pupiller är stora och runda.

06:31

Snoken finns mest i södra och mellersta delen av Sverige.

06:37

Det finns också *Gotlandssnok*. Den kan du bara hitta på Gotland och Lilla Karlsö.

06:48

Snoken tycker om att leva vid vatten och den är bra på att simma. Ibland kallas snoken till och med för "vattensnok"!

06:57

Snoken äter små fiskar, sorkar, möss och groddjur. Den har inga gifttänder som den kan döda med.

07:12

Snoken är viktig för miljön – den äter många smådjur men är samtidigt mat själv, för större fåglar och däggdjur.

07:20

Om snoken blir *rädd* och måste försöka skydda sig, så kan den släppa ifrån sig en starkt illaluktande vätska från sina speciella *analkörtlar* för att skrämma bort sin fiende.

07:36

Snoken kan också spela död! Då lägger den sig på rygg och har tungan hängandes ut ur munnen.

07:48

När det blir varmt på våren så vaknar snoken ur sin vintersömn. Och då är det dags för parningsfest! Eller *parningsfajt* kanske man ska kalla det – det blir nämligen ofta slagsmål mellan *flera hanar* för att få para sig med *en* hona.

08:05

I slutet av sommaren lägger honan mellan 15 och 30 stycken ägg på ett så varmt ställe som möjligt. Till exempel en mysig gödselstack! Äggen är mjuka, men ser annars ut ungefär som fågelägg. Mamman tar *inte* hand om ungarna när de kläckts – de får klara sig helt själva.

08:27

Kapitelskylt:

Hasselsnok

08:31

Hasselsnoken är mindre än den vanliga snoken, oftast kortare än 70 cm. Hasselsnoken kallas också för "slät snok". Det är för att hasselsnokens fjäll är slätare än vanlig snok och huggorm.

08:50

Hasselsnoken har ofta ett svart streck under varje öga, och ljusare kropp med lite mörkare fläckar längs ryggen.

09:01

Hasselsnokens pupiller är runda och huvudet är ganska litet.

09:08

Den är sällsynt och brukar inte oskyddat ligga och sola som de andra svenska ormarna. Men den gillar när det är torrt och varmt – och gömmer sig gärna bland växter eller i stenrösen.

09:24

Hasselsnoken äter bland annat ödlor, möss och huggormar!

09:30

För att döda sitt byte biter den snabbt över bytets huvud och ringlar sig runt för att hålla fast. Sen sväljer den bytet helt.

09:44

Den *kan* bitas men har inga vassa tänder.

09:50

Kapitelskylt:

Huggorm

09:55

Här ligger en huggorm och värmer sig i vårsolen. Huggormen brukar bli omkring 65 centimeter lång .. Och oftast har den ett tydligt mörkt sicksack-mönster längs ryggen.

10:09

Det *finns* huggormar som bara är helt svarta – och då kan det vara svårt att se skillnad på en *huggorm* och en vanlig *snok*. Så undvik att gå nära ormar!

10:20

Huggormen har ett ganska brett, platt huvud och en stående, smal pupill.

10:28

Huggormen är den enda *giftiga* ormen i Sverige. Den har två gifttänder i överkäken. Inuti varje tand finns en kanal till en giftkörtel.

10:41

Huggormen äter smådjur som sorkar, möss, fågelungar och ödlor.

10:51

Om huggormen känner sig hotad och rädd kan den bita en människa, till exempel om någon råkar trampa på den. Om du blir biten av en huggorm gör det *väldigt ont*.

11:03

Exakt hur din kropp reagerar på giftet är svårt att veta, så du behöver ta dig till sjukhuset. Om du är allergisk mot giftet behöver du snabbare hjälp.

11:14

Även katter och hundar kan bli bitna och sjuka.

11:21

Ibland sprutar inte ens ormen in något gift när den biter. Det beror på att den behöver *spara* giftet till sina byten, och *utan* gift får den svälta.

11:34

Det är väldigt ovanligt att någon *dör* i Sverige av huggormsbett, det händer ungefär en gång vart åttonde år.

11:44

På våren, när huggormarna har vaknat efter sin vintersömn, parar de sig. I slutet av sommaren föder huggormen sina ungar, mellan 7 till 10 stycken. Ungarna är fullt utvecklade när de föds och får klara sig själva direkt – mamman tar inte hand om de alls.

12:04

Huggormar finns i nästan hela Europa, och i Sverige finns de långt upp i norr.

12:13

I Sverige är *alla* ormar *fridlysta*. Det innebär att man inte får skada eller döda dem.

12:20

Förr var det däremot vanligt att huggormar slogs ihjäl. Hade man friluftsdag så kunde skolklassen ge sig ut för att döda ormar.

12:28

Idag håller vi förstås inte på med sånt! Men om du hittar en huggorm på din tomt har du rätt att – **försiktigt!** – fånga in den och släppa iväg den några kilometer bort.

12:43

Kapitelskylt:

Ormen som inte är en orm

12:49

Men... vänta, vad är det *där* för orm då?

Det är ingen orm!

Det är en kopparödla. Men den saknar ben, så den ser ut som en orm!

13:01

Kopparödlan har bättre syn än ormarna, och den har ögonlock precis som vissa andra ödlor. Den är inte lika smidig som en orm heller.

13:11

Och om du skrämmer kopparödlan kan den tappa, eller släppa ifrån sig, svansen – precis som vissa andra ödlor.

13:19

Kopparödlan kallas ibland för *kopparorm*, men det är alltså *inte* någon orm – utan en ödla!

13:31

Kapitelskylt:

Sammanfattning

13:37

I den här filmen har vi lärt oss om ormar!

13:40

Vi lärde oss att ormar kan slingra och åla sig fram så enkelt tack vare sitt rörliga *skelett*...

13:49

att ormen sväljer sin mat hel...

13:52

och att ormen ömsar skinn när den växer!

13:56

Sen lärde vi oss om våra tre svenska ormar!

14:00

Vi lärde oss till exempel att *snoke*n gillar vatten och oftast har två märken bakom ögonen som är lätta att känna igen...

14:10

Vi fick veta att *hasselsnoke*n är väldigt sällsynt...

14:15

Och vi fick veta att huggormen har *gifttänder*!

14:21

Vi fick också lära oss att ingen svensk orm tar hand om sina ungar när de föds, utan att de får klara sig själva på en gång.

14:30

Till sist fick vi lära oss om *kopparödlan*, som är lätt att förväxla med en orm, eftersom den inte har några ben!